

Fra en landsby og dens skole, Døjringe by

Ved Karl Rønne

„Du skal stikke Fingeren i Jorden for at lugte, hvor du er“, siger Holberg. Han kan meget vel have gjort det i Døjringe under sine rejser på baroniets jorde. Det er også, når det gælder en landsby, på sin plads at klargøre sig jordbundsforholdene, som jo danner grundlaget for den udvikling og livsudfoldelse, der har fundet sted.

Landskabet

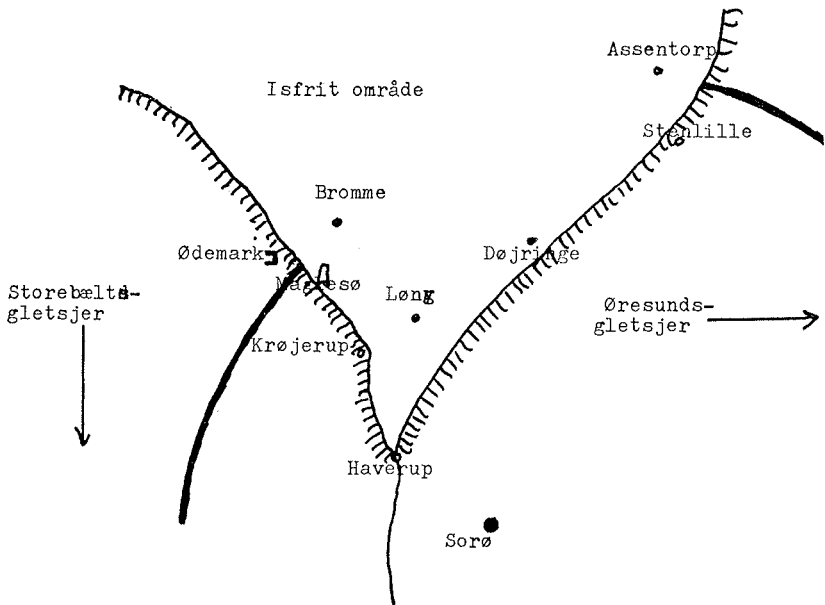
Døjringe ligger i et særpræget midtsjællandsk område med stenfyldt, grusblandet jordbund præget af sandflugt, som hele området lige nord for Sorø, lette jorde, der stiller krav om nøjsomhed, arbejdsindsats og gødning i tider, hvor landbruget er hovednæringsvejen.

Området er dannet under en standsning af afsmeltningen i den sidste istids slutning. To istunger stod her i stampe nogen tid og sendte deres smeltevandsstrømme med stærk kraft ind over det foranliggende land. Jorden blev udvasket for lettere materiale, kun tungere dele, sten, grus og sand kunne falde til ro under den stride strøm. Senere tog afsmeltningen atter fart, og isen slap hurtigt sit greb over hele Sjælland.

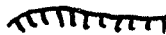
Landsbynavnet

Landsbynavnet Døjringe tyder på bebyggelse af høj ælde, stedsnavneforskerne anser inge-byerne for grundlagt omkr. vor tidsregnings begyndelse eller senest omkr. 500 e.Kr. Nogen tydning af forstavelsen er

Karl Rønne

Isens stilsandslinje med nuværende stednavne.

 Isrand.

 Floddal under isen.

De to isrande lader sig endnu spore i småbakker, der følger ovenstående skitse. De to tunneldale er kendelige i landskabet som fordybninger, der længere tilbage danner langsoer.

ikke forsøgt, de ældste stavemåder, man kender, er Dødringæ fra 1298 og Dythinge fra 1333. Den ældste matrikulering fra 1682 benytter stavemåden Dythinge. På de første generalstabsblade fra omkr. 1890 ser man stavemåden Dødringæ genoptaget. Det skete på foranledning af amtmand Emil Vedel (Sorø amt: 1871–1902); han havde arkæologiske interesser og søgte sammen med korttegnerne at føre bynavnet tilbage til den ældst kendte form. Byboerne syntes

Fra en landsby og dens skole

imidlertid – forståeligt nok – ikke om denne stavemåde og en kendt bymand, Lars Christoffersen (født omkr. 1860) skal have truet amtmanden med at gøre sit til, at denne aldrig skulle få et hæderligt minde, hvis denne navneform blev gennemtruffet. Resultatet var, at bynavnet på de følgende kort atter blev ændret til det nuværende.

Stenalderminder

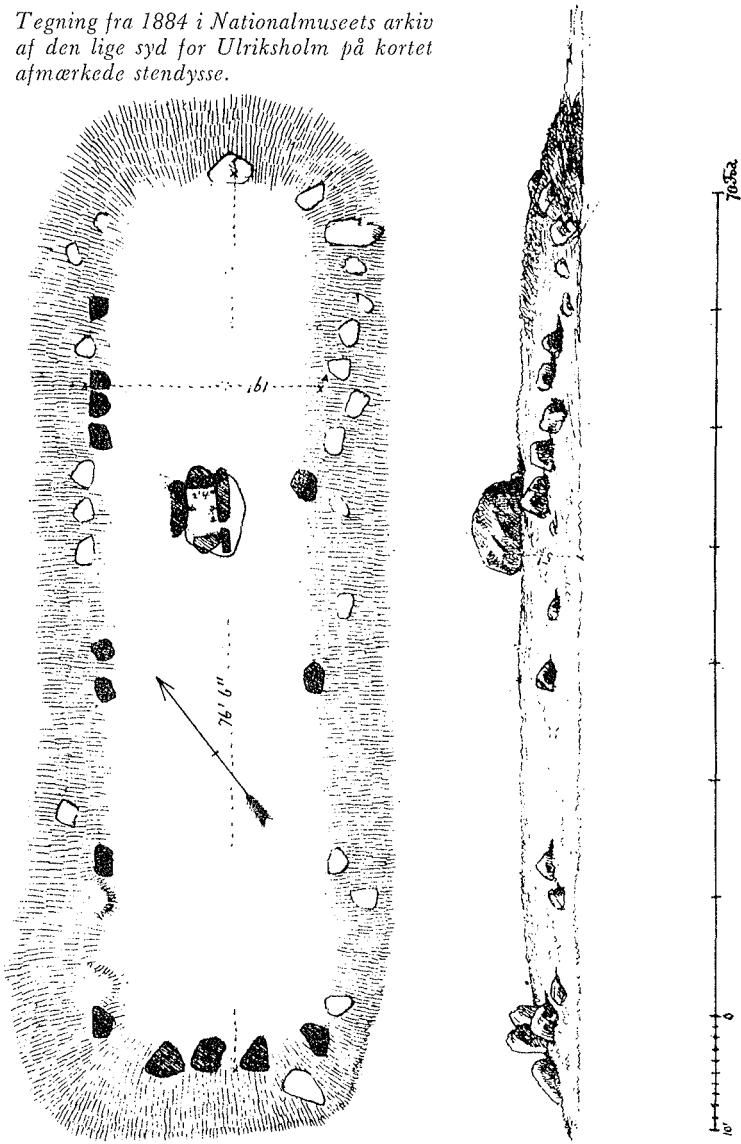
Skråningen ned mod Tude å og mosearealerne, der udgør Døjringe byjord mod vest, har dog været befolket længe før. Sognet opviser adskillige fund fra *ældre stenalder* (fastlandstiden: 9000–3000), selvom de ikke i ælde kan måle sig med den nærliggende Brommeboplads fra år 12.000, Danmarks ældst kendte boplads.

Den yngre stenalder, de store stengraves tid, har sat sig varige spor i Døjringe, der da udgjorde en udløber af stenalderbygden med centrum omkring Gyrstinge sø. I Døjringe findes endnu 6 fredede stengrave, vel ikke anseelige, men dog sikre tegn på fast beboelse. Fra denne periode (3000–1500) er der i Døjringe gjort flere fund, mest bemærkelsesværdige er uden al tvivl et par af de ældst kendte skeletfund af mennesker fra vort land.

Under den anden verdenskrig blev moserne gennemgravet og adskillige tons tørv ført bort ad den ellers allerede da nedlagte Sorø-Vedde bane. Den 28. maj 1942 stødte man under arbejdet på et skelet, så velbevaret, at man antog, at man stod over for sporene af en forbrydelse. Politiet blev kaldt til Husbjerggården, på hvis jord fundet var gjort. Man kunne kun konstatere, at fundet var af ældre dato og måtte henhøre under Nationalmuseet. Snart efter blev tæt ved endnu et skelet afdækket, og de to kranier kan nu ses udstillet på Nationalmuseet på fremtrædende plads. De viser tydelige spor af hjerneoperation, de såkaldte trepanationer. I begge tilfælde er der med et spidst instrument boret en tætsiddende kreds af huller i selve kraniet, hvorefter det mellemliggende knoglestykke er blevet løsnet

Karl Rønne

Tegning fra 1884 i Nationalmuseets arkiv af den lige syd for Ulriksholm på kortet afmærkede stendysse.

Isdrøinge Mær.
 Munketøjbjerg by Sogn, Blåsted Herred, Sorø Amt.

Fra en landsby og dens skole

og fjernet. Operationen er i begge tilfælde lykkedes, idet kraniets sårrande tydeligvis er groet til, et tegn på, at personerne har levet i al fald nogen tid efter. Lignende operationer kendes fra andre fund, årsagen til dem er nu ukendte. Yderligere er de to fund omgivet af mystik, ved at begge personer havde højre overarm stærkt deformeret af en ukendt sygdom.

Hesteknogler fundet i tilknytning til de døde peger mod en tydning af fundet i rituel retning, men andet end tågede gisninger giver det dog ikke anledning til. De to kranier betegnes i den arkæologiske litteratur som Døjringe I og Døjringe II. De kunne ved pollenanalyse tidsbestemmes til ældre stenalder, hvorfra der i Danmark ialt kun kendes 4 skeletter.

Andre oldtidsminder

Fundene fra den følgende tid *bronzealderen* (1600–400 f. Kr.) er spredte, måske mest tabte sager. Befolkningen holdt i denne periode til nærmere kysterne, og indlandsbygden omkring Gyrstinge affolkedes.

Med *jernalderen* kommer folk igen til egnen, flere minder kendes nu. Mest betydeligt er nok det berømte gudebillede fra Rude-Eskildstrup, Døjringe Lillevang. Fundberetningen er ikke almindelig kendt, selvom billedet er gengivet mange steder. I 1889 gravede gårdejer Ole Nielsen, Lillevang, tørv i sin mose og fandt herunder den mærkelige træfigur anbragt i den faste tørvemasse med hovedet ca. $\frac{1}{2}$ alen under mosens overflade, men ude i selve mosen 100 alen fra fast grund. Ole Nielsen må have været en betænksom mand, han begav sig ind til Sorø Akademi med sit fund, som i nogen tid blev udstillet der. Men også rektor bar sig ganske fornuftigt ad. Han meddedte Nationalmuseets direktør, Sofus Müller, at fundet var gjort, og få dage efter kunne man læse i avisen, at direktøren havde aflagt besøg på findestedet. I en skitse, som ledsager rektors brev til direktøren findes

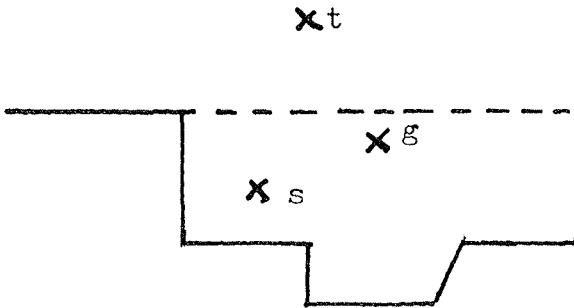
Karl Rønne

omtalt nogle træstykker, der lå umiddelbart i tilknytning til træfiguren, dels nogle trærester, der kaldes „bådestykkerne“ og dels nogle, der betegnes „tallerkenstykkerne“. Disse dele af fundet er aldrig behandlet i den arkæologiske litteratur. Det meddeles, at de blev indbragt til Nationalmuseet, hvor de formentlig endnu findes, selvom man på forespørgsel ikke kan angive noget nærmere om dem. Oprindeligt henregnede man fundet til bronzealderen, men en senere forskning har tidfæstet figuren til samme tid som guldhornene, omkr. 500 e.Kr. Den er måske hensat i mosen som et offer. Figuren fremstiller en skægget, siddende mandsskikkelse, iført lang kjortel og med en tredobbelt halskæde, „halsbåndsguden“ er han blevet kaldt efter andre senere lignende fund. Figuren synes at have båret noget på sit skød.

Middelalder

Ved denne tid har altså landsbyen Døjringe eksisteret og området været betegnet med et navn i retning af landsbynavnet, men den har sikkert været mere omfattende end nu, idet inge-byerne anses for at have haft store jordtilliggender. I løbet af de følgende århundreder er så flere landsbyer opstået i området og ved år 1000 har de nuværende omliggende landsbyer været etableret, men efterretningerne fra middelalderen er få og spredte. En hovedgård synes at have ligget i byen, adelsmanden Petrus Niclæssen af Dytring nævnes i Danmarks Riges breve omkr. 1340. Man har også i vore dage villet finde denne hovedgårds rester i byen. I købmandsforretningens have er fundet murrester af munkesten og på den anden side vejen er fundet brolægning ca. $\frac{1}{2}$ m under den nuværende græsplæne, men disse fund er ikke sagkyndigt undersøgt. Valdemar Atterdags fodermarsk Niels Pedersen, måske en søn af ovennævnte Petrus, tilskøder 1373 kongen sit gods i Dytringhe. Fra samme tid kendes endnu en beboer i Døjringe, Esben Hamer. Han skødede på Alsted herredsting sin fædrene-

Fra en landsby og dens skole

Rektors skitse over gudebilledets findested indsendt til Nationalmuseet med flg. forklaring: t=tallerkenstykkernes findested, g=gudebilledets findested, s=bådstykkernes findested. (Fra rektors brev til Nationalmuseets arkiv).

arv i landsbyen Døjringe til Sorø kloster „til evig Besiddelse“. Måske er endnu på denne tid skødningen foregået ved, at den, der overdrog gods til en anden medbragte en jordklump fra denne ejendom og på tinget – som tegn på overdragelsen – lagde klumpen i kappefligen på modtagerens skød. Fra denne skik har i al fald udtrykket sin oprindelse.

Endelig kendes også fra samme tid „den fromme Fru Cecilie“ fra Døjringe. Hun skænkede alt sit gods, løst og fast, med to dele skov i Døjringe til klosteret. Til udgifterne ved sin begravelse testamenterede hun klosteret en gård i Døjringe og noget jord i „den Mark, der kaldes Torremark“ i det Hørrens år 1318 lørdagen før 1. søndag i advent (d.v.s. 2. december).

Samlet kan det om Døjringe – som om hele området nord for Sorø – siges, at det i løbet af denne tid kom ind under klosteret i Sorø. Med klosterets nedlæggelse ved Reformationen 1536 overgik godset til kronen, der knyttede det til „skolen“, d.v.s. Sorø Akademi, så landsbyboerne i Døjringe herefter blev fæstere under skolegodset.

*Karl Rønne**Matrikuleringen 1682*

Den første samlede landsomfattende skatteligning på grundlag af opmåling og taksering af al ejendom fandt sted fra 1682. Her meddeles i jordebøger alle marker med anførelse af brugernes navne og jordens bonitet. Byens navn anføres som Dyringe, og der nævnes følgende gårde i byen:

Jens Lauridsen, Bierby Kirche, Jep Pedersen, Peder Clausen, Lauridz Bagger (øde), Hans Jensen, Gamle Hans Jensen, Søren Olden, Jørgen Pedersen (øde), Jep Ibsen (øde), Rasmus Pedersen, Niels Laursen; – altså ialt 12 gårde, heraf tre „øde“ og én tilhørende præsten (Munke-Bjergby kirke).

De tre vange, hvori bymarken var inddelt kaldtes da:

1. Asperre Wang *)
2. Broe Wang.
3. Kied Huus Wang eller Toufid Wang.

Som et eksempel på bonitetsangivelsen skal nævnes „Store Dyben-dal“; den omtales som „en ringe Boghvedemark, huiler i 12 Aar, bruges i 2“. Eller sagt med andre ord: den lå brak i 12 år, og dyrkedes så i 2 år med den ringe afgrøde boghvede.

Udskiftningen 1794

Det ældste kort over byen, fra opmålingen med henblik på udskiftningen, er fra 1789. Flere agernavne er endnu bevaret, mange peger også tilbage til markbøgerne fra 1680'erne. Det gælder således: Bli-scke Dyes Styckerne (nu Bleskedysse), Ballehöw Schiffte (nu Ballehøj-gård), Diesteen Styckerne (nu Diestengård), Langvaads Styckerne (nu Langvadgård), Huussbierss Styckerne (nu Husbjerg), Stolbier (nu Stålbjerg), Broe Aas (ved Stokkebro), Traane Kiers Agere (be-varet i Tranemose), Dams Agere (nu Damsgård) og endelig Torre-

*) Den ene vang i Munke-Bjergby bærer et noget lignende navn: Aspis Wang.

Fra en landsby og dens skole

marks Agere (nu Torremark). Af andre navne med lidt usædvanlig klang kan nævnes Brødløs, Sviinebroe, Froskmose, Dyrkier og Duehule Agger.

Udskiftningen fandt sted 1794. Betydelige arealer af byjorden blev ved denne lejlighed inddraget i den nyanlagte Bromme plantage som ubrugeligt landsbyjord. Ligesom ved kysterne hærgedes dette område med sandholdig jordbund af sandflugt, der søgtes hæmmet ved dette plantageanlæg.

Skovene om Døjringe

En skov øst for Døjringe mellem Flinterup og St. Ebberup af en udstrækning større end Store- og Lille Bøgeskov tilsammen var da først nyligt ryddet. Nu voksede ny skov op vest for byen. Hertil er indført forskellige sjældne træsorter som forsøgskulturer, fra det vestlige Nordamerika, Douglasien og Sitkagran, fra Kaukasus, Normannsgren, fra Østasien sjældne lærkearter. Endelig også Lawtons cypres, et usædvanligt skovtræ i Danmark.

Alvorlige storme har hærget Bromme granskov: 1863, 1880 og 1894. Endelig ved en pludselig storm d. 8. februar 1934 væltede tredieparten af skoven. Skovarbejderne måtte flygte ud af skoven efterladende deres redskaber, og i løbet af et par timer var alt forvandlet til et virvar af knækkede eller væltede stammer, de ligefrem „faldt på geled“, og det tog et år derefter for 150 mand at rydde op igen. Men det foryngede skoven, og man begyndte nyplantninger allerede samme år. Den voldsomme storm i februar 1967 var ikke slet så slem ved skoven.

Ledvogterhuset ved Døjringe kaldes Glahns Minde efter arkitekten, der stod for opførelsen for akademiet omkr. 1880. Den stedlige befolkning kalder det dog tit Tiendevadhus. Et vadedsted over Tude å er også tydelig tæt ved, og bønderne skal i gamle dage have ført deres tiendekorn over åen her.

*Karl Rønne**Erhverv udover landbruget*

Skovbruget indgik dermed i egnens erhvervsmuligheder. Fra skoven leveredes i ældre tid en del pumpe træ og bygningstømmer, senere træ til telegrafpæle. Fiskeriet i de udstrakte sø- og mosearealer og i åløbet har sikkert været et oprindeligt hovederhverv. Noget erhvervsfiskeri drives ikke mere, men som tilskud til husholdningen har mange helt til nutiden drevet systematisk fiskeri. Tørvegravningen under krigen har givet et betydeligt tilskud til landbruget. Under 2. verdenskrig skal det have medført en så pludselig pengeregighed, at drengene brugte pengesedler som „fidibus“ til deres cigaretter. Med de store vejanlæg efter krigen fulgte en voldsom grusgravning, og området fra Løng i syd og til Døjringe øst om skoven er nu næsten fuldstændig bortgravet. Noget tab i landbrugsjord er der ikke sket herved, „Torremark“ kaldtes dette jordstykke, der også er så tørt, at det må undre, at ikke også det blev inddraget til plantage.

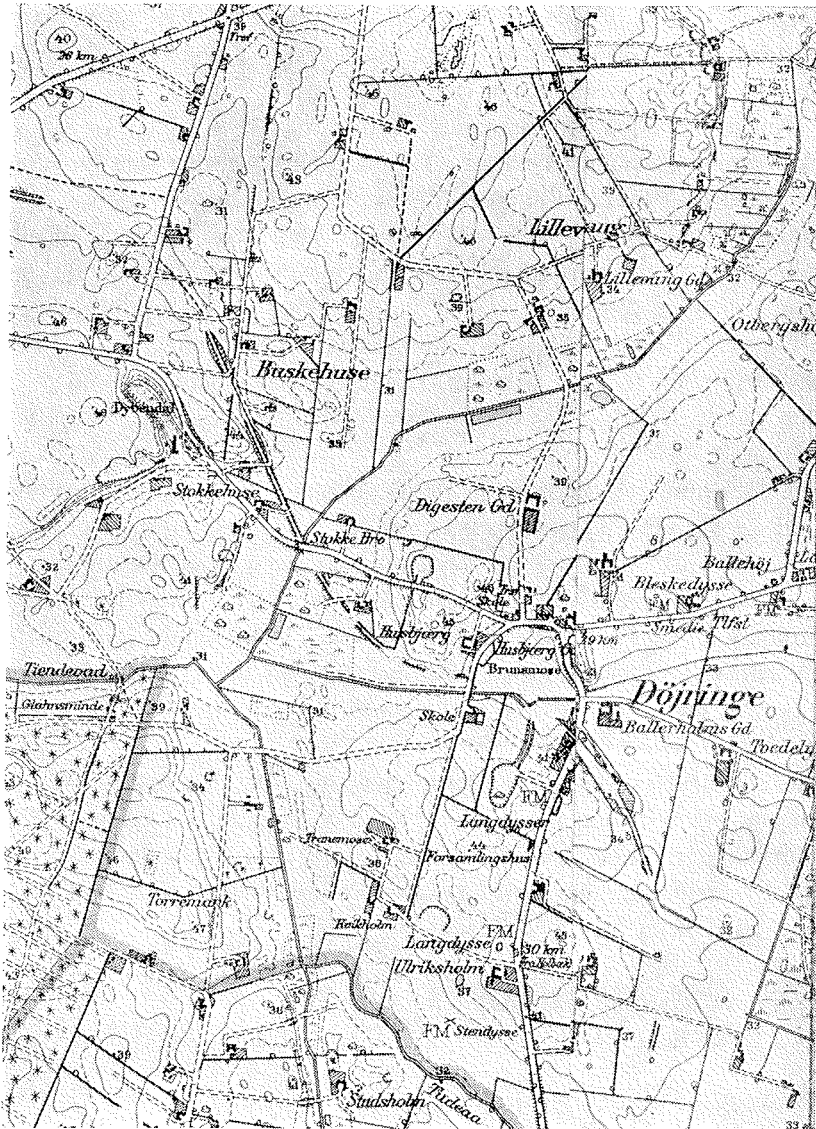
Skolebygningen

Skole havde Døjringe ikke langt op i tiden. Børnene måtte søge skole i Munke-Bjergby fra 1732 sammen med de fleste omliggende landsbyers børn, men i 1786 enedes 8 gårdmænd i Døjringe om at antage *husmand Lars Jensen* til at holde skole „til Ungdommens desto bedre Oplysning i den fornødne Religions-Kundskab“. Gårdmand Jacob

Skolen fra 1805 omtrent midt på kortet, lidt nord for den forskolen fra 1905. Mellem skolerne ligger Husbjerggård med en fold mod øst ved Brunsmose. Denne fold var indtil 1958 »byjord«. Rester af munkestensbyggeri skal være fundet ved købmanden lige øst for forskolen. Den nedlagte Sorø-Veddebane anes mellem skolen og Husbjerg, tydeligere mellem Buskehuse og Dybendal. De trepanerede kranier blev fundet i Husbjerggårdens mose vest for gården, gudebilledet i mosen nord for Lillevang. På kortet ses kun 5 fredningsmærker, idet fredningsmærket lige syd for Døjringe ud til landevejen omfatter to langdysser.

Den nye hovedvej Sorø-Holbæk er ikke indtegnet.

Fra en landsby og dens skole

til
Holback

til Sorø

Karl Rønne

Olsen stillede et lille hus til rådighed som „biskole“. Her undervistes børnene i biskolelærerens stue. Den første lærer i Døjringe døde 1793 og nogen anden synes ikke at være blevet ansat.

Amtmand Poul Chr. Stemmann (Sorø amt: 1798–1826) fik bragt akademiets økonomi så meget på fode, at man kunne føre en plan fra 1794 ud i livet om en skole i hver af skolegodsets landsbyer, og i 1805 blev en egentlig skole taget i brug i Døjringe. Amtmanden må betragtes som dens grundlægger, selvom man sikkert har benyttet det gamle skolehus som kerne. Uden om det opbyggedes en murstensbygning, så det indre lerklinede bindingsværk vel blev stående, men beskyttet af den nyrejste bygning. Dobbeltmuren er endnu kendelig i den gamle bygning, og bindingsværket kan ses og findes i indermuren.

Skolebygningen skal have ligget på den gamle landsbygade. En lille fold øst for Husbjerggården lige over for skolen var endnu for få år siden „byjord“ og udpegedes som byens gamle gadekær. Den ubetydelige bivej, som fører forbi skolen, skal være den oprindelige Sorø-Holbæk landevej, et forhold, der dog ikke kan godtgøres nærmere. De ældste kort viser landevejsforløbet gennem den nuværende Døjringe by, men man ser dog, at skolevejen dengang førte direkte sydpå mod Sorø. Flere forhold taler for, at skolens beliggenhed har været mere central i byen før udskiftningen, men det har ikke nærmere kunnet bekræftes og må bero på, hvilken lid man vil fæste til den mundtlige tradition og til den kendsgerning, at et stykke gammel „byjord“ – fælleseje – kun ved hævde så sent som i 1958 overgik til Husbjerggårdens ejer.

Den indbyrdes undervisning

Den første degn i Døjringe fik snart titlen „skoleholder“.*) Han hed

*) Titulaturen *skoleholder* afløstes 1814 af titlen skolelærer.

Fra en landsby og dens skole

Rasmus Frederiksen og var en af de såkaldte „gartnerlærere“, uddannet ved kort kursus på akademiet mod at udføre gartnerarbejde under studiet. Lærerrækken er skiftet ret hurtigt gennem de godt 150 år, skolen var i brug, og kun få tiltrækker sig opmærksomheden, men de gamle protokoller er bevaret langt tilbage. De viser, at „den indbyrdes undervisning“ har været rådende i en lang årrække, også efter at dens betydning var blevet almindelig underkendt. Metoden blev begunstiget af Frederik d. 6., som yndede dens militære tilsnit. Det er den eneste skoleform, som har givet anledning til en statsforsøgsskole i Danmark. Den fik til huse på Rigensgades kaserne og fulgtes med vågent blik af monarken. Man ventede ikke alene store besparelser af metoden, én lærer kunne undervise 100 børn, men „ved dens Hjælp tør vi haabe, at Uvidenheden, der nedværdiger Mennesket vil forsvinde“, mener en fortaler. En engelsk agitator vil ved denne metode stifte fred over hele verden. På en sydhavsø – fortæller han – stod to fjendtlige partier over for hinanden rede til slag. Da lander en båd på øen med en lærer, og det for metoden nødvendige materiel, og straks forenes de stridende parter i fælles bestræbelser for at få undervisningen i gang.

Når det anses for berettiget at bringe denne verdensbevægelse, den indbyrdes undervisning, i omtale ved Døjringe skole, er det dels fordi dens skoledagbøger gennem mange år bringer oplysninger om undervisningsformen, og dels fordi Døjringe skole nævnes i de ministerielle indberetninger om metoden. I de gamle skoledagbøger bemærker man en tilbagevendende oprykningssliste måned for måned, som ikke findes i vore dage. Her står børnenes navne opført i tre grupper: læseskolen, skriveskolen og regneskolen. Skolens inventarliste fra disse år giver et fingerpeg om, hvorledes undervisningen foregik. En „signalpibe“ betjentes af læreren, „bihjælperkilte af blik“ var udmærkelses-tegn for fremtrædende elever, som ledede de tre „skoler“, og man får et indblik i undervisningsformen. Rundt omkring langs klasse-

Karl Rønne

væggen hang „opklæbde tabeller“: staveord, læsestykker og regneopgaver. Læreren gav et fløjtesignal, og børnene fordelte sig foran de tabeller, som vedrørte den „skole“, de var sat til at følge, og bihjælperen med blikskilt dinglende om halsen ledede med en „pegestok“ hver sin „skole“. Et nyt pift fra læreren, og børnene marcherede til næste tabel, hvor de indførtes i denne „skole“s indhold ved bihjælperens pegestok. Signalpipen lyder igen, og man svinger ud til næste tabel. Månedlige undersøgelser konstaterer, om man kan „rykke op“ til næste „skole“.

I Døjringe synes resultaterne ikke at have været fuldt tilfredsstillende. Skylden lægges dog hverken på lærer eller elever, men derimod på undervisningsmaterialet: „Ene Tabellernes Opklining har forårsaget, at ey forlængst Bromme, Krøierup og Døjringe Skoler har givet nye Beviser paa den indbyrdes Undervisnings Ypperlighed. Af de næste Rapporter tør dette vist ventes“, meddeler ministerielle iagttagere. Metoden blev grundigt indarbejdet, ingen turde undlade de månedlige oprykningstaster, og kun metodens tilhængere kunne forvente befordring til større embeder.

Skoleminder

Protokollerne er ellers præget af ensformighed og – selv for en historiker – af kedsommelighed. Der ligger megen slid og tålmodigt, søvndyssende skolestøv over disse gamle, glemte navne med nu uigennemskuelige streg- og prikssystemer. Med års mellemrum skifter skriften, én sirlig, pillen, så en anden med dristigt prydet svung og atter en med henslængt ulæselig ligegyldighed. En overvældende ubrudt slid-som række, dag for dag, over mere end ét århundrede, nu synes disse dagbøger ganske ligegyldige, men en antegning hist og her af præsten eller provsten med et vedføjte „vidi“ (set) viser, at samtiden har tilagt dem større betydning. Nu og da anføres „snefog“, „vejene ufremkommelige“ eller „uvejr om morgenen“ som forklaring på mange

Fra en landsby og dens skole

forsømmelser. „Læreren i Kjøbenhavn“ eller „Læreren i Jylland“ og „Marked i Sorø“ giver en munter anledning til en fridag, mere trist meddeles en fridag, fordi „Læreren havde et Barn som døde“. I marts 1848 kommer et pust fra den større verden: „Børnene i Sorø for at se Krigsfolket trække forbi“. „Ånden fra 48“, martsdagens bevægede begivenheder, fremtrylles et øjeblik fra de grå sider.

Byens ældste beboer i 1960, Hans Nielsen, Diestenshus huskede en lærer Poulsen (Hans Poulsen 1874–87) som en rolig og venlig mand, „men vi lærte ikke meget, hver dag begyndte med lange stykker udenad af lærebog eller salmevers, og de tungere havde svært ved at klare det“. I trampende træsko og elendigt klædt kom børnene langvejs fra i al slags vejr ind på skolestuens sandbestrøede murstensgulv, hvor også læreren gik rundt i træsko, han havde jo sit landbrug at passe, „skoleloddet“ de 7 tdr. land syd for bygningen.

På eksamensdagen sad sognets vaskekone i lærerens udhus med øverste halvdør åben og solgte 2-øreskager og sukkerstænger. Eksamenspengene, 15 øre, forventedes at slå så godt til, at også yngre søskende hjemme kunne nyde godt af dem. Efter skolekommissionens frokost kom lærermadammen ud med resterne til konen, som da en tid lukkede „biksen“ for i ro og mag at nyde de usædvanlige lækkerier.

Lærerlønnen opgjordes i embedsbogen omhyggeligt af lærer Smith (1887–98). Embedet oppebar da et særligt gratiale fra Sorø akademi på 48 kr. (oprindeligt 24 rigsdaler, som ved en bestemmelse af 18. april 1732 var tillagt „Skolemestre paa Sorø vidtløftige Gods“. Offer, lejlighedsindtægter fra kirkelige handlinger, udgjorde årligt ca. 110 kr. En barnedåb kunne efter hartkorn og kapitelstakst variere fra 95 øre til 4,86 kr. Der var også dengang forskel på folk. I hans tid blev skoleloddet bortforpagtet og ved hans afgang opgjordes lærerlønnen således:

Karl Rønne

7, tdr., 1 skæppe, 1 fjerdingskar rug,
 33 tdr., 7 skæppe, 2 fjerdingskar byg,
 128 lispund hør, 192 lispund halm og 6 favne bøgebrænde.
 175 kr. iforpagtningsafgift, 11 kr. i pengeløn, 10 kr. skole-
 penge, 135 kr. i offer og lejlighedsindtægter, samt de 48 kr.
 i gratiale fra akademiet.

I 1901 blev lønnen reguleret til fast pengeløn, ialt 1161 kr. om året.

Lærer i Døjringe i en menneskealder

I rækken af lærere i Døjringe fremtræder et særegent navn flere gange, lærernavnet Povelsen, stærkt tilknyttet Sorøegnen. Først Jacob Carstensen Povelsen 1840–1850, han hørte til de første lægprædikanter for den Indre Mission, og blev siden lærer i Stenlille. Det var i hans skolestue, man i 1861 under Vilh. Becks ledelse stiftede „Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark“. Han var da afløst af sin broder som lærer i Døjringe, Knud Nicolej C. P. Denne anden lærer Povelsen havde en søn, som blev karet- og hjulmager i Munke-Bjergby, men da denne søn mistede sin hustru ved en barnefødsel tog lærerfolkene det nyfødte barnebarn til sig som deres, skønt de selv havde flere børn.

Dette barn blev den senere tredje lærer Povelsen i Døjringe, Christian Povelsen, 1898–1935. Skolen var ved hans tiltræden endnu tokklasset, men der havde allerede da været forhandlet om oprettelse af en forskole. Den blev taget i brug 1905 og embedet ophøjet til et førstelærerembede. Skolen benævnes derefter hovedskolen. Chr. Povelsen var en lille, rank mand med raske bevægelser, men han krævede orden og respekt om sig, ikke – som han skal have sagt – for sin person, men for det han repræsenterede. Døjringe fik med ham også en meteorologisk station. Til fastsatte tider døgnet rundt foretog han observationer for instituttet, og de faste aflæsningstider skal have været benyttet af børnene til et ekstra frikvarter. I hans tid fik skolen tegltag, ikke

Fra en landsby og dens skole

som en flothed over for læreren, men som en nødvendig spareforanstaltning, fordi der i misvækstårene efter første verdenskrig var vanskeligheder med at fremskaffe tækkehalm. Lærer C. Povelsen var interesseret i fysik og opnåede flere gange gennem årene ministerielt tilskud til ekstra indkøb af fysiske apparater, så skolen rådede over en pæn samling efter hans afgang. Desværre gik denne samling tabt i den urolige vikarperiode 1942–47. Året rundt tog han på verandaen et koldt brus med en spand vand over hovedet, en kur han tilskrev sin høje alder. Han levede til op imod de 90 i Sorø. Her havde han før gennem årene holdt aftenskole. Timelønnen var 1 (én) kr., og han gik frem og tilbage, de 8–9 km i al slags vejr. Han hørte til dem, der kom gennem selv de højeste snedriver. Han havde en lærenem papegøje, folkeviddet har ladet den udslynge mærkelige skældsord, som den skal have tilegnet sig af lærermadammens ordforråd. Ved skolens 150-års jubilæum i 1955 besøgte han første gang skolen igen efter sin fraflytning 20 år tidligere.

Kaj Munk i Døjringe

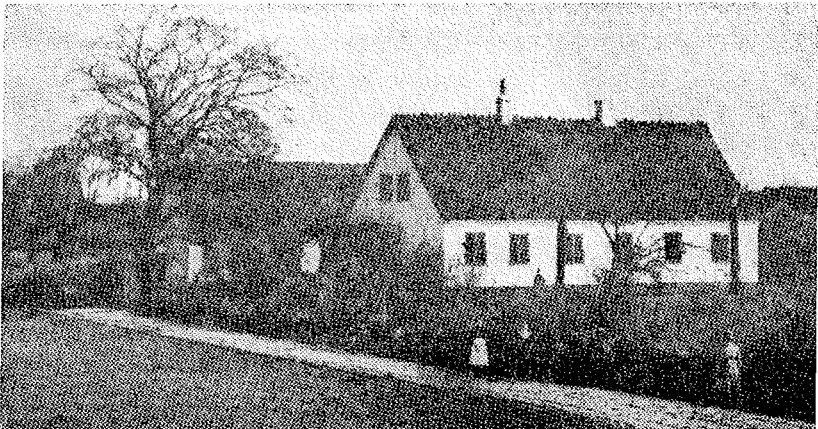
Også litteraturhistorien kaster spredte glimt over Døjringe, Sorødigteren Christian Bredahl, den første i „social indignation“ engagerede danske digter, havde en broder, som en tid var lærer i Døjringe (1836–40), men det er forskolen, som i denne henseende mere tiltrækker sig opmærksomheden. Her søgte Kaj Munk i bevægede stunder ro hos kusinen Ida Wael, hun blev hans fortrolige i mange spørgsmål, hun var blandt de tre første, der skulle have besked om „En Idealist“s antagelse på „Det Kongelige“ (juli 1926). Ældre folk i Døjringe husker endnu den ranglede student, der hentede mælk på gården i nærheden til lærerinden; forbindelsen blev opretholdt til det sidste og tilknytningen mellem Ida Wael og digterpræstens familie var tæt indtil hendes død for få år siden.

Karl Rønne

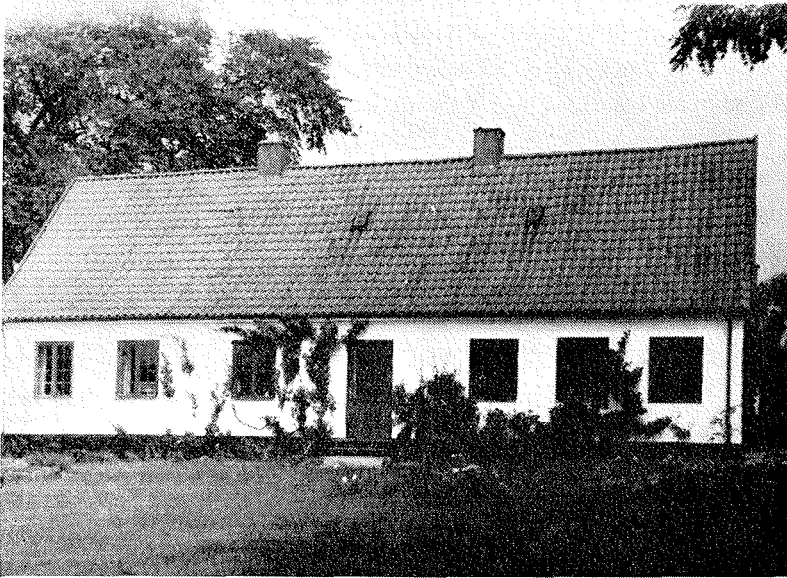
I 37-lovens skygge

Med skoleloven 1937 kom der uro omkring den hidtidige skolestruktur. Døjringe skole blev ikke besat ved fast lærer fra 1942 til 1947. Man forhandlede om centralskole her, som mange andre steder, men de lokale folk var ikke meget for at gå ind i nyordningen, man trak forhandlingerne i langdrag, håbede på bedre konjunkturer og kun sent og tvungent gik man til centralskolebyggeriet, der blev endelig vedtaget i november 1958 i sognerådet. Den træghed, hvormed de lokale råd fulgte de højere myndigheder, har udviklingen på landet i de sidste år givet en vis berettigelse for. Havde man rettet sig mere efter den almindelige folkeopinion end efter opstillede prognoser og beregninger, var meget unyttigt skolebyggeri måske undgået.

I 1947 blev man i Døjringe så utilfreds med de stadigt skiftende vikarer, at man ligefrem krævede embedet besat, og Charis E. Olsen, der da blev ansat, blev modtaget næsten som en befrier. Han gik stærkt med i det folkelige liv, som rørte sig omkring skole, aftenskole

*Døjringe hovedskole — opført 1805.
Foto: 1907, lærer Chr. Povelsen ses foran skolebygningen.*

Fra en landsby og dens skole

*Døjringe hovedskole 1958,
skolestuen til højre, lærerboligen til venstre for midterdøren.*

og forsamlingshus (oprettet 1898, nedlagt 1965). Han blev sjælen i anlægget af festpladsen Dybendal, hvor hele byens befolkning medvirkede ved arbejdskraft og pengemidler. Efterhånden som tilplantningen voksede op, blev anlægget af stor skønhed og egenart, og da fjernsynet transmitterede St. Hansfesten fra „Dalen“ i 1957 og Ole Walbom stod på scenen før prøven, udbrød han begejstret: „Det er jo et Sjællands Rebild!“

Desværre må man sige om dette – som om mange andre lignende anlæg i vort land, at oprettelsen har ikke givet den fornødne baggrund for en fortsat vedligeholdelse, hverken følelsesmæssigt eller økonomisk. Nu ligger dalen øde, „huiler i 12 Aar“ som i 1682.

Karl Rønne

Endnu i 1951 søgte myndighederne at tvinge en afgørelse om centralskolen igennem, Døjringe skoles sanitære forhold kunne ikke lænere stå for amtslægens vistnok ellers tolerante blik. Men atter ordnede man sig lokalt, og udvidelse og istandsættelse til 125.000 kr. blev foretrukket for nedlæggelse af skolen. Dens levetid som skole blev forlænget en halv snes år, så blev Munke-Bjergby nye centralskole taget i brug og Døjringe hovedskole solgt for 40.000 kr. Dens rolle var udspillet.

- - -

Disse spredte træk fra istidens naturkatastrofer, oldtidens mystiske trepanationer og gudebilleder, jordflugt og skovfald, skolestøv og „snefog“, TV-spil og fysisk apparatur kan måske ved fantasi og indlevelse hjælpe os til at ane, hvad tidligere slægter har været bevæget af. Noget kan forekomme så fremmed, at det i dag er uforståeligt, andet kan bringe os fortidsmennesket næsten levende nært i et kort nu. Står man således på loftsværelset i Døjringe gamle skole og ser ud over mosen mod skoven, idet solen går ned, vil dens stråler falde på en indridsning i ruden. Med diamant er navnet „Frederik“ flere gange skrevet ind i glasset, også ordene „je t'aime (fransk: jeg elsker dig) vil man få øje på. Hvem der har indridset dette, eller hvem den nævnte person kan være, er det ikke muligt blot at gisne om. Inskriptionen var der, har lærer Povelsen engang oplyst, allerede i 1898, da han kom til skolen. Nu står ordene der blot som et minde om, at her har mennesket levet, frydet sig, sørget, lidt og tænkt meget, som er blevet til evige hemmeligheder, ingen mere kender .

LITTERATUR OG HENVISNINGER

Ud over almindelige oversigtsværker og håndbøger er til de enkelte afsnit flg. kilder anvendt:

Indledningen:

Andersen, S. A.: Det danske landskabs historie.

Om åse og terrasser — (Danm. geolog. undersøgelse IIrk. nr. 28).

Fra en landsby og dens skole

Milthers, V.: Det danske landskabs terrænformer — (D.G.U. IIrk. nr. 28).

Landsbyen:

Ussing, H.: Sorøegnens kulturfysionomi. (Årbog for historisk Samfund, Sorø amt, 1927).

Christensen, J. V.: Tider og skikkelser i Midtsjælland (af Munke-Bjergby sogns historie).

Oldtidsminder:

Nationalmuseets arkiv, sognebeskrivelse m.v.

Bröste, K. m. fl.: Prehistoric man en Denemark I-II, 1956.

Sorø Amtstidende. 30. juni 1944.

la Cour, V.: Sjællands ældste bygder, 1927.

Berlingske Tidende, 15. juni 1889.

Brøndsted, Johs.: Ved kilderne, Munksgård 1940. (s. 88-101).

Illustrationer:

Døjringe I og II: Brøndsted: Danmarks oldtid I, s. 199.

Gudebilledet: Brøndsted: Danmarks oldtid III, s. 314.

Tiden indtil udskiftningen:

Danmarks riges breve (amtsudgaven 1939).

Den ældste danske archivregistratur, Kbhvn. 1854 ff.

Arup, E.: Danmarks Historie I, 1925.

Rigsarkivet: Munke-Bjergby sogns markbog, nr. 148, Alsted herred.

Matrikeldirektoratets arkiv, Kbhvn.

Oppermann, A.: Sorøegnens skove. (Årbog f. historisk Samfund, Sorø amt, 1927).

Skolen:

Jessen, J. C.: Alsted og Ringsted herreders skolehistorie.

Larsen, Joakim: Bidrag til den danske folkeundervisning — (om indbyrdes undervisning).

Kyrre og Langkilde: Byens skole (s. 239, forsøgsskole).

Koch, Hal: Den danske kirkes historie VII, s. 110 (Stenlillemødet 1861).

Rørdam, P.: Blade af hans levnedsbøger og brevvexling I, 1891.

Nøjgård, N.: Ordets dyst og dåd. (Kaj Munk).

Skoledagbøger, embedsbøger, inventarielister, eksamensprotokoller fra Døjringe skole fra ca. 1840 til 1958.

Andre kilder:

Oplysninger fra samtaler med bl. a. førstelærer C. Povelsen, lærerinde Ida Wael, førstelærer Kaag, tidl. Munke-Bjergby, førstelærer A. Johansen, tidl. Krøjerup, gdr. C. Lorentzen, gdr. Vilh. Jensen, begge Døjringe, ledvogter Ravn, Glahnsminde. Tidl. gdr. Hans Nielsen, Døjringe.